ePublishing
ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ
NATIONAL DOCUMENTATION CENTRE

Ενημερωτικό Δελτίο

Τόμ. 30 (2005)

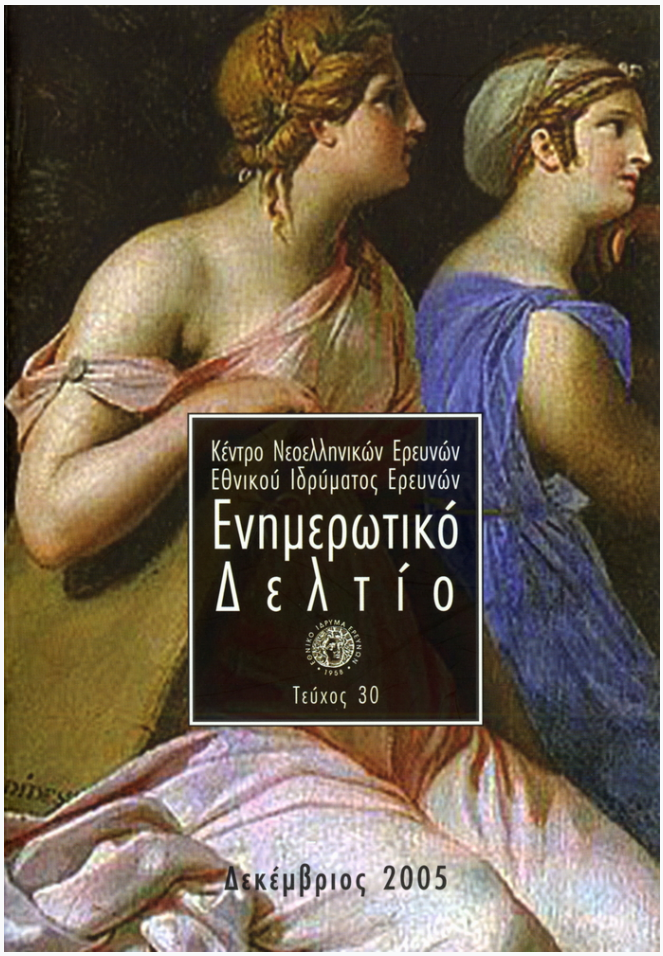

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ ΤΟΥ ΚΝΕ

doi: 10.12681/news.28

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΝΕΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΡΕΥΝΗΤΩΝ ΤΟΥ ΚΝΕ. (2008). *Ενημερωτικό Δελτίο*, *30*, 22–28. https://doi.org/10.12681/news.28

le Colporteur

Άννα Ταμπάκη,
Το Νεοελληνικό θέατρο (18ος-19ος αι.). Ερμηνευτικές προσεγγίσεις,
Δίαυλος, Αθήνα 2005, 420 σελ.

Αναζητώντας στη μακρά πορεία αναγέννησης του νεοελληνικού θεάτρου τα μορφοποιά συστατικά και τα σημεία μετάβασης, τις ρήξεις αλλά και τις συγκλίσεις, το μπόλιασμα της μιας παράδοσης μέσα στην άλλη, δεν είναι δυνατόν να μην αναγνωρίσει κανείς πως η περίοδος του Διαφωτισμού αποτελεί τομή για τον σύνολο χώρο στον οποίο έδρασε η ελληνική παιδεία. Ρήξη που συνίσταται στον τομέα της δραματουργίας, η οποία και εξετάζεται στο παρόν βιβλίο (επιλέγοντας ένα είδος χαλαρής σύνθεσης, που οδηγεί ωστόσο σε αρκετά διεξοδική περιήγηση), τόσο στην ανανέωση της μορφής, της δραματικής φόρμας όσο και στη λειτουργία –εννοείται κυρίως η ιδεολογική λειτουργία– του κειμένου. Απόρροια των κοινωνικών διεργασιών που οδήγησαν στην εθνική αφύπνιση, το θέατρο του ελληνικού Διαφωτισμού έγινε με τη σειρά του (όπως δηλαδή το ευρωπαϊκό θέατρο της "φιλοσοφικής προπαγάνδας") όχημα των ριζοσπαστικών και δημοκρατικών αντιλήψεων. Και κάτι ακόμη σημαντικό που δεν μπορεί κανείς να προσπεράσει αβασάνιστα: αυτή η δραματουργική αντίληψη αποτέλεσε κομβικό σημείο αναφοράς, το πέρασμα από τη σπασμωδική και διάσπαρτη προεπαναστατική θεατρική ζωή στην επίπονη διαδικασία κανονικότητας και θεσμικής υπόστασης του θεάτρου στη μετεπαναστατική Ελλάδα.

Η μονογραφία περιέχει Εισαγωγή τιτλοφορούμενη "Συνέχειες και τομές στην ιστορία του νεοελληνικού θεάτρου (17ος-19ος αι.)" και διαιρείται σε δύο κεντρικά μέρη. Το πρώτο πραγματεύεται τον "μακρύ" για την Ελλάδα 18ο αιώνα ως την Επανάσταση. Ξεκινά με σκέψεις για την "Ιστορία της ιστορίας του νεοελληνικού θεάτρου", που αφορούν σε ζητήματα περιοδολόγησης και συνεχίζει με τον 18ο αιώνα: Επιβιώσεις του Κρητικού θεάτρου, Διαφωτισμός - Φαναριώτες. Στη δεύτερη θεματική ενότητα αφιερώνονται τα υπόλοιπα κεφάλαια· πρώτον για τις μεταφράσεις: Μολιέρος, Μεταστάσιος (με κύριο παράδειγμα *Τα Ολύμπια*), Γκολντόνι· ακολουθούν σατιρικά πρωτότυπα κείμενα (με ανάλυση κυρίως της "Κωμωδίας Νέας της Βλαχίας") και η "Εκκόλαψη της σκηνικής εμπειρίας": Σμύρνη, Κωνσταντινούπολη, Φαναριώτες, Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, Οδησσός, Αμπελάκια, Ιωάννινα.

Το δεύτερο μέρος αφιερώνεται στον 19ο αιώνα και υφαίνει τα νήματα των εξελίξεων περίπου από το 1800, οδηγώντας την εξιστόρηση ως τη γενιά του 1880, με μεγαλύτερη βαρύτητα στο πρώτο μισό του 19ου αιώνα. Η πρώτη θεματική ενότητα περιλαμβάνει το προεπαναστατικό θέατρο (θέματα, μορφολογία-αισθητική, κωμωδία και εθνική κωμωδία), ακολουθεί μια εκτενής θεματική ενότητα για το θέατρο του Διαφωτισμού στα Επτάνησα (με κεφάλαια για τους Μεταστάσιο, Αλφιέρι, την ιταλόφωνη δραματουργική παραγωγή του Ανδρέα Κάλβου, για τον Ιωάννη Ζαμπέλιο, την Ελισάβετ Μουτζάν-Μαρτινέγκου, τον Δημήτριο Γουζέλη και τον Αντώνιο Μάτεσι, για τις θεατρικές εξελίξεις στην Κέρκυρα, την Κεφαλονιά και τα Κύθηρα, για τη μετάβαση προς το εθνικό δράμα, με επίκεντρο τον *Κωνσταντίνο Παλαιολόγο* του Ι. Ζαμπέλιου). Ένα άλλο

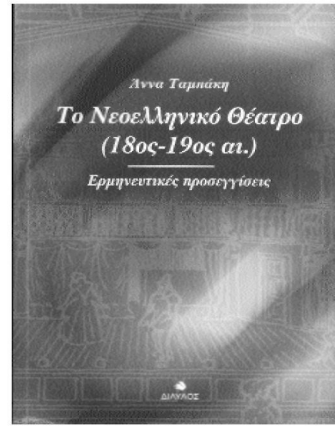

κεφάλαιο ασχολείται με τον θεατρικό χώρο και την αστική κοινωνία του 19ου αιώνα, δίνοντας έμφαση στον ρόλο του ιταλικού μελοδράματος· σχετικά με αυτό παρακολουθείται μια ιδεολογική συζήτηση στο περιοδικό *Ο Τοξότης* του Θ. Ορφανίδη. Το τέλος του β' μέρους ασχολείται με το μετεπαναστατικό ρεπερτόριο: ξένοι ρομαντικοί συγγραφείς, ρομαντικές θεωρίες· ακολουθεί η κωμωδία σε μετάφραση και πρωτότυπα έργα, η συζήτηση γύρω από τη φύση και τον ρόλο της κωμωδίας, η πολιτική σάτιρα και η κωμωδία ηθών. Εν συνεχεία εστιάζεται ο φακός της έρευνας στην ιταλική όπερα και τη γαλλική οπερέτα, και η σύντομη αυτή θεματική ενότητα, 'εν είδει επιλόγου', τελειώνει με τη δραματική παραγωγή της λογοτεχνικής γενιάς του '80, το κωμειδύλλιο, το δραματικό ειδύλλιο, την επιθεώρηση και τον "Ματουραλισμό". Ο τόμος κλείνει με εκτενή ελληνική και ξενόγλωσση βιβλιογραφία και αναλυτικά ευρετήρια.

■

Ιστορία, φιλοσοφία και διδασκαλία των φυσικών επιστημών,
Πρακτικά 3ου Πανελληνίου Συνεδρίου.
Επιμέλεια: Κων. Σκορδούλης, Ευθ. Νικολαΐδης,
Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2005, 294 σελ.

Στο 3ο πανελλήνιο συνέδριο, όπως εξάλλου και στα δυο προηγούμενα, κατεβλήθη από τους οργανωτές προσπάθεια προκειμένου οι εργασίες που παρουσιάστηκαν να μη μείνουν σε ένα στενό εθνικό πλαίσιο, αλλά να συνδεθούν με την τρέχουσα βιβλιογραφία της επιστημονικής κοινότητας που κινείται γύρω από το International History, Philosophy and Science Teaching Group (IHPST Group).

Διακηρυγμένος στόχος του Συνεδρίου ήταν η προσπάθειά του να λειτουργήσει ως χώρος αλληλεπίδρασης των θεωρητικών της εκπαίδευσης, των ιστορικών και των φιλο-

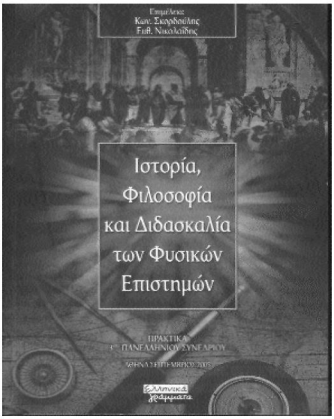

σόφων της επιστήμης. Αυτό αντικατοπτρίζεται και στη διάρθρωση των θεματικών ενοτήτων του συνεδρίου. Πέραν τούτου όμως, στόχος των οργανωτών ήταν το συνέδριο να λειτουργήσει ως χώρος προβληματισμού σε ζητήματα που έχουν να κάνουν με τη διδασκαλία των φυσικών επιστημών και τη συνεισφορά της θεωρίας της επιστήμης στη διαμόρφωση του θεωρητικού τοπίου.

Η εποχή μας χαρακτηρίζεται από μια έντονη θεωρητική διαπάλη αντιτιθέμενων παραδειγμάτων στη βάση των οποίων βρίσκονται οι αντιλήψεις για τη μετανεωτερικότητα και την κοινωνική εποικοδόμηση της γνώσης. Η θεωρία της κοινωνικής εποικοδόμησης εξακολουθεί να αποτελεί το κυρίαρχο παράδειγμα στο χώρο της Διδακτικής ως θεωρία μάθησης. Ως επιστημολογική θεωρία όμως συνεχίζει να υφίσταται κριτική, ιδιαίτερα ως προς τη θέση που αφορά τη δυνατότητα γνώσης της φυσικής πραγματικότητας. Συγκεκριμένα, στο επίκεντρο της κριτικής εξακολουθεί να είναι η άποψη της κοινωνικής εποικοδόμησης σύμφωνα με την οποία ακόμα και αν αποδεχθούμε την ύπαρξη ενός φυσικού κόσμου "έξω" από το υποκείμενο, το υποκείμενο δεν μπορεί να έχει άμεση πρόσβαση σε αυτόν.

Με τις θεωρίες της μετανεωτερικότητας όμως, το κέντρο του προβληματισμού μετατοπίζεται από τη δυνατότητα γνώσης του εξωτερικού κόσμου στο ίδιο το υποκείμενο που καλείται να γνωρίσει τον φυσικό κόσμο. Το υποκείμενο της μετανεωτερικότητας βιώνοντας ένα κόσμο πολλαπλότητας, εμφανίζεται ως κατακερματισμένο και αδρανές, αφομοιωμένο από τον "κοινωνικό" χώρο. Ως εκ τούτου, η προτεραιότητα για τη διδασκαλία των φυσικών επιστημών θα πρέπει να είναι η ανασυγκρότηση του υποκειμένου, η οποία μεταφράζεται ως συγκρότηση της ικανότητας του υποκειμένου για αναπαράσταση του φυσικού κόσμου.

Ενώ το 2ο συνέδριο οργανώθηκε στη βάση των παράλληλων συνεδριών και συμποσίων, για το 3ο συνέδριο αποφασίστηκε όλες οι παρουσιάσεις να γίνουν σε μία κεντρική αίθουσα ώστε να δοθεί η ευκαιρία στους συνέδρους να παρακολουθήσουν όλες

τις εργασίες. Η απόφαση αυτή έθεσε εκ των πραγμάτων ένα περιορισμό στον αριθμό των εργασιών που θα μπορούσαν να παρουσιαστούν.

Στο 3ο συνέδριο παρουσιάστηκαν σαράντα πέντε εργασίες εκ των οποίων οι σαράντα δύο περιέχονται στον τόμο των πρακτικών. Από το σύνολο των εργασιών, οι παρουσιάσεις των κκ. Θ. Χρηστίδη, Ε. Παπαδημητρίου, Σ. Ψύλλου, Μ. Γκίβαλου, M. R. Matthews και F. Bevilacqua ήταν προσκεκλημένες ομιλίες.

Από τις υπόλοιπες τριάντα εννέα εργασίες, έξι εντάσσονται στην ενότητα που εξετάζει τη συμβολή της ιστορίας στη διδασκαλία των φυσικών επιστημών, δεκατέσσερις στην ενότητα που αφορά τη συμβολή της φιλοσοφίας στη διδασκαλία των φυσικών επιστημών, δώδεκα σε ζητήματα που αναδεικνύει η διδακτική πράξη. Επιπλέον τέσσερις εργασίες αναφέρονται σε συγκεκριμένα ζητήματα που απασχολούν την εργαστηριακή πρακτική και μία εργασία είναι αντιπροσωπευτική της ομάδας παρουσιάσεων που αναφέρονται σε εφαρμογές πολυμέσων.

Από τις τριάντα εννέα εργασίες που εγκρίθηκαν για παρουσίαση στο Συνέδριο, δεκαπέντε εργασίες κατατέθηκαν από μέλη ΔΕΠ (ή από μέλη ΔΕΠ και συνεργάτες τους, συμπεριλαμβανομένων επίσης των επί συμβάσει διδασκόντων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση) και οι υπόλοιπες εικοσιτέσσερις από στελέχη της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που είτε είναι κάτοχοι διδακτορικού διπλώματος ή μεταπτυχιακού διπλώματος ειδίκευσης, είτε εμπλέκονται επί του παρόντος στη διαδικασία εκπόνησης διατριβής.

Όπως και στο 2ο Συνέδριο, κατεβλήθη προσπάθεια να κυκλοφορήσει ο τόμος των Πρακτικών την ημέρα έναρξης του συνεδρίου. Αυτό έγινε εφικτό χάρις στις προσπάθειες των μελών της Επιστημονικής και Οργανωτικής Επιτροπής που έφεραν εις πέρας τη διαδικασία κρίσης των εργασιών, ακόμα και των εκπρόθεσμων, την οργάνωση και διόρθωση του τόμου, αλλά και την ανάληψη της έκδοσης από το επιστημονικό τμήμα των εκδόσεων "Ελληνικά Γράμματα" (υπεύθυνη, κυρία Σ. Μπούμπαλου).

■

Ντ' Αλαμπέρ, Προεισαγωγικός λόγος στην Εγκυκλοπαιδεία.
Μετάφραση: Τιτίκα Δημητρούλια, Εισαγωγή: Πασχάλης Κιτρομηλίδης, Εκδόσεις "Πόλις", Αθήνα 2005, 265 σελ.

Προεισαγωγικός Λόγος (Discours préliminaire) του D'Alembert στην Εγκυκλοπαιδεία του Διαφωτισμού (1751), υπήρξε κείμενο γνωστό στους εκπροσώπους του Νεοελληνικού Διαφωτισμού, όπως μαρτυρείται από το έργο ιδίως του Δημητρίου Καταρτζή αλλά και του Ιωσήπου Μοισιόδακα. Οι γλωσσικές ιδέες του D'Alembert στον "Προεισαγωγικό Λόγο" ήταν γνωστές και στον Διονύσιο Σολωμό, που αναφέρεται σ' αυτές στον *Διάλογο* του 1824.

Οι εκδόσεις "Πόλις" στη σειρά των σχολιασμένων μεταφράσεων κλασσικών κειμένων της ευρωπαϊκής γραμματείας προσφέρουν τώρα το κείμενο του D'Alembert σε ελ-

ληνική μετάφραση της Τιτίκας Δημητρούλια, με γλωσσική επιμέλεια του φιλολόγου Αντώνη Ιωάννου. Η έκδοση περιλαμβάνει επίσης σημείωμα της μεταφράστριας με τίτλο "Εγκυκλοπαίδεια και μετάφραση".

Το εμβληματικό αυτό κείμενο της φιλοσοφίας του Διαφωτισμού παρέμεινε αμετάφραστο στα ελληνικά και στη διαδρομή του εικοστού αιώνα μάλλον περιθωριακό στην ελληνική φιλοσοφική παιδεία.

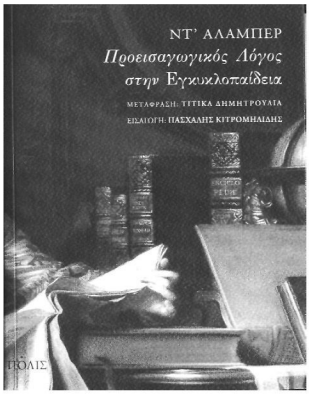

Στην έκδοση προτάσσεται εισαγωγική μελέτη του Πασχάλη Κιτρομηλίδη (σ. 9-51). Η μελέτη με τίτλο "Ο Jean D'Alembert και ο Προεισαγωγικός Λόγος στην Εγκυκλοπαιδεία" παρουσιάζει σφαιρικά τον D'Alembert, το έργο και τη σκέψη του. Απαρτίζεται από τα εξής κεφάλαια:

I. Εγκυκλοπαίδεια και εγκυκλοπαιδισμός.

II. Ένας μαθηματικός αστέρας στο στερέωμα των Φώτων.

III.Το μανιφέστο του Διαφωτισμού: "πλουσιότερο σε στοχασμό παρά σε λόγια".

IV. Υποδοχή, απηχήσεις, μετακενώσεις.

Το τελευταίο κεφάλαιο της εισαγωγικής μελέτης συγκεντρώνει τις απηχήσεις της φιλοσοφίας του D'Alembert στην ελληνική γραμματεία του Διαφωτισμού.

■

Pashalis M. Kitromilides,
Iluminismul Neoelen, Ideile politice si sociale.
Μετάφραση: Olga Cicanci.
Πρόλογος: ακαδημαϊκός R. Theodorescu,
Εκδόσεις Ομόνοια, Βουκουρέστι 2005, 490 σελ.

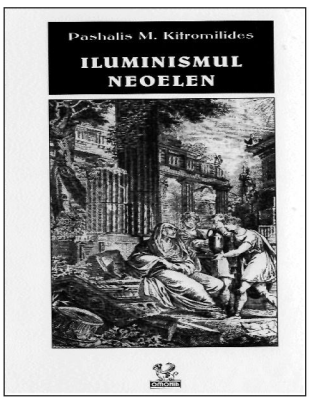

Το βιβλίο *Νεοελληνικός Διαφωτισμός. Οι πολιτικές και κοινωνικές ιδέες* εμφανίστηκε στα ελληνικά το 1996 (έκδοση Μ.Ι.Ε.Τ.). Ακολούθησε δεύτερη έκδοση το 1999 και τρίτη το 2000. Στην παρούσα του μορφή εμφανίζεται σε ρουμανική μετάφραση της γνωστής νεοελληνίστριας της Ρουμανίας Όλγας Cicanci. Στη ρουμανική έκδοση προτάσσεται πρόλογος του ακαδημαϊκού Razvan Theodorescu, πρώην υπουργού πολιτισμού της Ρουμανίας, ο οποίος σημειώνει:

"Επιστημονική παρέμβαση σε μια θεμελιώδη εποχή της ιστορίας ενός σημαντικού λαού της χθεσινής αλλά και της σημερινής

Ευρώπης –ενός λαού με τόσους δεσμούς με την περιοχή μεταξύ Καρπαθίων και Δουνάβεως– έργο που διακρίνεται από μια ευρεία αντίληψη της πολιτισμικής γεωγραφίας, ο τόμος του Έλληνα συναδέλφου μας καθηγητή Πασχάλη Κιτρομηλίδη στη ρουμανική μετάφραση της Όλγας Τσικάντσι, πρέπει να θεωρηθεί ένα πραγματικό επιστημονικό και βιβλιακό γεγονός, το οποίο χαιρετίζω έτσι όπως του αξίζει."

Το περιοδικό της Ένωσης Ελλήνων της Ρουμανίας *ΕΛΠΙΣ / SPERANȚA* (τχ. Απριλίου-Ιουνίου 2005), σ. 27 παρουσιάζει την έκδοση ως εξής:

"Ο συγγραφέας προβαίνει εδώ σε μια συνολική αξιολόγηση των ιδεών του Διαφωτισμού, όπως αυτές προσαρμόστηκαν στις συνθήκες της ελληνικής κοινωνίας και της ελληνικής παιδείας. Οι νέες προτεινόμενες ερμηνείες, η ισχυρή επιχειρηματολογία, η σχεδόν πλήρης μελέτη της εντυπωσιακής βιβλιογραφίας του θέματος (από την οποία δεν λείπουν οι μελέτες των Ρουμάνων ειδικών), το συνθετικό πνεύμα, η συγκριτική μέθοδος, που του επιτρέπει συχνές αναλογίες και αναφορές σε παρόμοια φαινόμενα της ευρωπαϊκής πολιτικής σκέψης της εποχής, συνιστούν την εργασία του Αθηναίου καθηγητή κυπριακής καταγωγής ως ουσιαστικό βιβλιογραφικό σημείο αναφοράς για ευρείες κατηγορίες Ρουμάνων ερευνητών [...]"

■